

ATATÜRK VE BOLŞEVİKLİK

2 Şubat 2022

Yıldırım Koç

Dünyada tek sosyalizm anlayışı ve modeli olarak Sovyetler Birliği'nde gerçekleştirilenler ("Bolşeviklik") kabul edilirse, Mustafa Kemal Paşa'nın bağımsızlık temelinde Türkiye'ye özgü bir sosyalizm konusundaki tavrı rahatlıkla yanlış anlaşılabilir. Mustafa Kemal Paşa, Türkiye'nin bütünlüğünü ve bağımsızlığını ve Türk milletinin özgürlüğünü ve demokratik düzenini her şeyin üstünde tutuyordu. Onun sosyalizm anlayışının temel ilkelerinden ve dayanaklarından biri buydu. Bu nedenle, Bolşeviklik konusunda çok dikkatli ve açık bir çizgi izledi.

Bolşeviklik, hem Sovyet Rusya'ya bağımlılık anlamına geliyordu, hem de Rusya'nın ve Türkiye'nin şartları her açıdan çok farklıydı.

Mustafa Kemal Paşa, 21/22 Haziran 1919 Amasya Kararları ve 22 Haziran 1919 tarihli Amasya Tamimi sonrasında, yapılan görüşmeler hakkında 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir'e 23 Haziran 1919 tarihli mektubunda Bolşeviklik konusundaki tavrını şöyle açıklıyordu: "Bolşevizmin anlayış ve ortaya çıkış şekli bir daha müzakere edilerek esasen Kazan, Orenburg, Kırım vesaire gibi İslam ahali bunu kabul ederek diyanet, gelenek gibi işlerle zaten alâkadar olmadığından bunun memleket için bir sakıncası olamayacağı düşünülüyor."

Mektubun devamında, Bolşeviklerle temasa geçilmesi, onlardan yardım alınması konusunda da şu değerlendirme bulunmaktadır: "Bolşeviklerin bizim memleketimiz dahiline yoğun olarak ve kuvvetle girmesine lüzum olmaz. İşbu gaye için zaten bu memleketin milli kudreti hazır olduğu beyanıyla yalnız şimdilik kendini tanıtmadan mesela bazı delegelerinin kabulü ve gelecekteki vaziyetlerimiz, silah, mühimmat ve teknik araç ve para ve ihtiyaç olduğunda insan vermek gibi işler üzerinde görüşmeler yapılabilir." (ATABE, C.3, s.114)

Mustafa Kemal Paşa'nın Talat Paşa'ya 29 Şubat 1920 tarihli mektubunda açıklanan tavrı da şöyleydi:

"Şimdiye kadar Bolşevikler ile temas ve anlaşma hususunda memur ettiğimiz zevata verdiğimiz talimatta esas şart olarak kendi görüşlerimiz ve gayelerimiz saklı kalmak üzere, eskiden beri ortak düşman aleyhine hareket birliğinden ibarettir. Buna karşılık, bizim şiddetle muhtaç olduğumuz para vesaire talebi mühim görünmüştür. Bolşeviklerle prensip ve görüşte birleşme hususunu bugün için kolay görmemekle beraber, kati zaruret halinde tasavvur etmediğimizden söz konusu edilmemiştir. Dolayısıyla, vatanımızı parçalanmak ve milletimizi İngiliz boyunduruğu altında görmek uğursuz

ihتمالي karşısında, Bolşevik prensiplerini fiilen tatbik etmekte kurtuluş çaresi tahmin olunursa, tatbiki yönündeki müşkülata rağmen bugün hâkim olduğumuz kuvvete dayanarak, o hususa da başvurmak lazım gelebilir.” (ATABE, C.6, s.409)

Mustafa Kemal Paşa'nın 14 Ağustos 1920 günü Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşma da, Bolşeviklik konusundaki görüşlerinin anlaşılması açısından yararlıdır:

“Arkadaşlar, hepinizin malumudur ki, Harbi Umumi'nin son senelerinde Rusya dahilinde patlayan inkılap, insanların mutlak çoğunluğunu teşkil eden fakir halk içinde, bilhassa bu halkın en çok sıkıntılara ve meşakkatlere ve ıstıraba maruz kalmış olan amele sınıfı içinde, eskiden beri mevcut olan sosyalistlik hakiki maksatlarını ve gayelerini ilan etti. Daha açık, daha bariz ve daha şiddetli bir surette ilan etti. Ve bütün insanlığın emperyalist ve kapitalist idarelerin zalimane tahakküm ve zorbalığından kurtarılmasını bir hedef kabul etti. Bittabi bu hedefe ulaşabilmek için mücadeleyi esas aldı ve son pratik noktası da bu gayeye bütün insanlığı iştirak ettirmek için teşebbüs alması idi. (...) Batı emperyalistleri de bütün kuvvetlerini, bütün kudretlerini, bütün vasıtalarını kendi aleyhlerinde kullandıkları halde yaptıkları harekâtı, inkılabı bugüne kadar tam bir muvaffakiyetle yaşatmaya muktedir oldular. (...) İslamiyetin en yüce kaide ve kanunlarını ihtiva eden Bolşevizmin, bizim dahi mevcudiyetimize kastetmiş olan ortak düşman aleyhinde, bugün kazanmış bulunduğu zafer, bizim için de teşekküre değer bir neticedir. (...) Başta İngilizler olmak üzere, bütün İtilaf devletleri, bir taraftan tekmil kullanabildikleri vasıta ve kuvvetlerle bizi mahvetmek, bizi ezmek için çalıştıkları bir sırada, diğer taraftan da bütün mazlum insanlığı kurtarmak için çalışan Bolşeviklerin, mazlum milletimize el uzatamaması için yine servetlerini, kuvvet ve kudretlerini sarf ederek uğraşmışlardır. Fakat Bolşevik Cumhuriyeti, hem kendi hayat ve mevcudiyetlerinin ehemmiyetini artırmak, hem de İtilaf devletlerinin zulüm pençesinden kurtuldukları takdirde, dünya çapında olan inkılabın gayelerine ulaşmak için kendilerine en kuvvetli, en kudretli bir destek ve yardımcı olacak milletimizin dostluk ve birlik elini tutmak için fiili teşebbüslerde bulunmuştur. (...)

“Bir defa tekrar ve teyit etmek isterim ki, biz memleket ve milletimizin mevcudiyetini ve bağımsızlığını kurtarmak için karar verdiğimiz zaman kendi görüşlerimize tabi bulunuyorduk ve kendi kuvvetimize dayanıyorduk. Hiçbir kimseden ders almadık, hiç kimsenin aldatıcı vaatlerine aldanarak işe girişmedik. Bizim görüşlerimiz, bizim prensiplerimiz herkesçe malumdur ki, Bolşevik prensipleri değildir ve Bolşevik prensiplerini milletimize kabul ettirmek için de şimdiye kadar hiç düşünmedik ve teşebbüste bulunmadık. Bizim itikadımıza göre, milletimizin hayat ve yükselmesinin temini kendi hazım kabiliyetine uygun olan görüşlerdir. Fakat esas itibariyle incelenirse, bizim görüşlerimiz -ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, hâkimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır. Yine şüphe yok ki, bu, dünyanın en kuvvetli bir esası, bir prensiptir. Elbette böyle bir prensip Bolşevik prensipleriyle çelişmez. Gerçi bize milliyetperver derler. Fakat biz öyle milliyetperverleriz ki, bizimle işbirliği yapan bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların bütün milliyetlerinin icaplarını tanırız. Bizim milliyetperverliğimiz her halde hodbinane (bencilce) ve mağrurane bir milliyetperverlik değildir ve bilhassa biz İslam olduğumuz için, İslamiyet açısından bizim ümmetçiliğimiz vardır ki, milliyetperverliğin çizmiş olduğu sınırlı daireyi sonsuz bir sahaya nakleder ve bu itibarla da bu bakımdan bizim istikametimizde Bolşevik istikameti görülebilir. Bilhassa Bolşevizm millet içinde mağdur olan bir sınıf halkı göz önüne alır. Bizim milletimiz ise bütünüyle mağdur ve mazlumdur. Bu itibarla dahi bizim milletimiz insanlığı kurtarmaya teşebbüs eden kuvvetler tarafından himayeye layıktır.” (ATABE, C.9, s.172, 176-177)

MİLLİYETÇİLİK VE SOSYALİZM ÇELİŞİR Mİ?

Genel olarak kabul edilen anlayışa göre, sosyalizm enternasyonalisttir, milliyetçilik ile sosyalizm birbiriyle çelişir. Eğer böyle bir anlayış kabul ediliyorsa, büyük bir Türk milliyetçisi olan Atatürk'ün sosyalist olması mümkün değildir.

Ancak genel olarak kabul edilen bu anlayış yanlıştır. Anti-emperyalist bir milliyetçilik ile emperyalist milliyetçilik birbirinden farklıdır. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, dünyada emperyalizmi

gerileten ve ÷lkede sosyalizm doğrultusunda adımlar atılmasını sağlayan bir milliyetçiliktir. O yıllarda, enternasyonalizm ise Türkiye'nin bağımsızlığını ortadan kaldıracak, Türkiye'nin çıkarlarını enternasyonalizm adına hareket eden Sovyetler Birliği'nin dış politikasına bağımlı kılacak bir anlayıştı. Bunun en açık örneği de, enternasyonalist olduğunu ifade eden Türkiye Komünist Partisi'nin Türkiye'deki çalışmalarının Sovyetler Birliği tarafından Sovyetler Birliği'nin çıkarları doğrultusunda düzenlenmesiydi. Bu nedenle, Atatürk döneminde enternasyonalizmin anlamı bağımlılık, milliyetçiliğin anlamı bağımsızlıktı. Atatürk'ün milliyetçiliği ise ırkçılığı reddeden, Türk milletini "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkı" olarak tanımlayan ilerici/devrimci bir milliyetçilikti.